

УДК 37.091.4

Ярослав Примаченко,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0000-0003-3121-2607

Наукова, педагогічна, громадська діяльність Василя Ляскоронського

Abstract. The article examines the scientific, pedagogical, and public activities of Ukrainian historian, archeologist, scholar, and pedagogue Vasyl Lyaskoronsky (1856–1928). He was one of the brightest representatives of the Scientific School of Historians of Ukrainian Studies of Professor Volodymyr Antonovych at the St. Volodymyr University in Kyiv. Vasyl Lyaskoronsky's pedagogical activity in educational institutions of Kyiv, Nizhyn, and Moscow is covered. It is proved that the scientific activity of Vasyl Lyaskoronsky was productive, and multifaceted throughout his life. The active work of Vasyl Lyaskoronsky in many commissions, sections, and committees of the All-Ukrainian Academy of Sciences was considered. It was established that the fruitful scientific, pedagogical, and public activities of Vasyl Lyaskoronsky was highly professional throughout his life.

Keywords: Vasyl Lyaskoronsky, Ukrainian historian, archeologist, scholar, pedagogue; scientific, pedagogical, public activities; St. Volodymyr University, All-Ukrainian Academy of Sciences, Kyiv, end of the 19th – first third of the 20th century.

Наукова, педагогічна, громадська діяльність українського історика, археолога, вченого, педагога Василя Григоровича Ляскоронського (1859–1928) як одного з найяскравіших представників наукової школи істориків-українознавців професора Володимира Антоновича в Університеті Св. Володимира у Києві ще недостатньо відомі широкому загалу істориків та поціновувачів історії рідного краю і потребують на ретельне вивчення та популяризацію.

Джерельну базу статті склали праці Василя Ляскоронського, які ми розглянули у статті. А саме: «Политические собрания и политическая организация кальвинистов во Франции в XVI веке»¹, «Владимир Мономах и его заботы о благе русской земли: ист. очерк»², «История Переяславской земли до половины XIII ст.»³, «Городища, курганы и змиевые валы, находящиеся в бассейне р. Сулы»⁴, «О месте расположения летописного города Родни»⁵, «К вопросу о Переяславльских торках»⁶, «Русские походы в степи в удельно-вечевое время и поход князя Витовта на татар 1399 года»⁷, «Городища, курганы, майданы и змиевы валы в области днепровского Левобережья»⁸, «Киевский Вышгород в

¹ Ляскоронский, В. Г. (1885). Политические собрания и политическая организация кальвинистов во Франции в XVI веке. Киев. 90 с.

² Ляскоронский, В. Г. (1892). Владимир Мономах и его заботы о благе русской земли: ист. очерк. Киев: тип. К.Н. Милевского, 61 с.

³ Ляскоронский, В. Г. (1897). История Переяславльской земли с древнейших времен до половины XIII столетия: монография. Киев: Тип. И. И. Чоколова, VII, 486 с., XIII с.

⁴ Ляскоронский, В.Г. (1901). Городища, курганы и змиевы валы, находящиеся в бассейне р. Сулы. М.: тип. О-ва распр. полезн. кн., преемник В. И. Воронов, 54 с.

⁵ Ляскоронский, В. Г. (1904). О месте расположения летописного города Родни. Спб.: Синатск. тип. 44 с.

⁶ Ляскоронский, В. Г. (1905). К вопросу о Переяславльских торках. Спб.: Синатск. тип. 27 с.

⁷ Ляскоронский, В. Г. (1907). Русские походы в степи в удельно-вечевое время и поход князя Витовта на татар 1399 года. Спб.: Синатск. тип., 122 с.; 1 л. карт.

⁸ Ляскоронский, В. Г. (1911). Городища, курганы, майданы и змиевы валы в области днепровского

удельно-вечевое время»⁹, «Северные князья и половцы перед нашествием на Русь монголов»¹⁰, «Судьба одной археологической находки [клад эмалированных предметов, найденных в окрестностях Десятинной церкви]»¹¹, «Главнейшие черты общественно-политической и церковно-религиозной деятельности князя Владимира Святого в отношении Русской земли»¹², «Римская монета в пределах Южной Руси, как исторический источник для древнейшего периода русской истории»¹³, «Невидані спогади В. Г. Ляскоронського за Володимира Боніфатієвича Антоновича як професора»¹⁴, некролог К.М. Мельник-Антонович «Василь Григорович Ляскоронський»¹⁵.

Історіографію теми статті склали праці про В. Г. Ляскоронського дослідників: В. В. Дубровського¹⁶, О. М. Ситника¹⁷, Я. Примаченка^{18, 19}.

Мета статті: проаналізувати сфери наукової, педагогічної, громадської діяльності Василя Ляскоронського.

Народився Василь Григорович Ляскоронський 24 грудня 1859 р. (за старим стилем) у м. Золотоноша Полтавської губернії в збідній дворянській родині. Закінчивши в 1880 р. Лубенську гімназію, Василь Ляскоронський вступив на історико-філологічний факультет Університету Св. Володимира у Києві, де на той час вже навчався його старший брат Володимир. Василь слухав лекції і на медичному факультеті, вивчав анатомію людини і тварин. Це було викликано прагненням юнака оволодіти якомога повнішою сумою знань з гуманітарних та природничих наук²⁰.

Левобережжя. *Труды 14-го Археологического съезда*. Москва. Т. 3. 82 с.

⁹ Ляскоронский В. Г. (1913). Киевский Вышгород в удельно-вечевое время. Спб.: Синатск. тип. 363 с.

¹⁰ Ляскоронский, В. Г. (1913). Северские князья и половцы перед нашествием на Русь монголов. *Сборник статей, посвященных Д. А. Корсакову*. Казань: лито-тип. И.Н.Харитоновна. 16 с.

¹¹ Ляскоронский, В. Г. (1913). Судьба одной археологической находки [клад эмалированных предметов, найденных в окрестностях Десятинной церкви]. Спб.: Сенат. тип. 11 с.

¹² Ляскоронский, В. Г. (1916). Главнейшие черты общественно-политической и церковно-религиозной деятельности князя Владимира Святого в отношении Русской земли. Нежин: типо-лит. "Печатник". 23 с.

¹³ Ляскоронский, В.Г. (1920). Римская монета в пределах Южной России как исторический источник для древнейшего периода русской истории. *Известия Историко-филологического института князя Безбородко в Нежине*. Нежин. Т. XXXIII. С. 1-16.

¹⁴ Ляскоронський, В. Г. (1928). Невидані спогади В. Г. Ляскоронського за Володимира Боніфатієвича Антоновича як професора. *Україна*, Кн. 6. Київ. С. 70-82.

¹⁵ Мельник-Антонович, К. (1929). Василь Григорович Ляскоронський (Некролог). *II Записки Историко-филологического відділу ВУАН. Праці історичної секції* /за ред. акад. М. Грушевського та проф. О. Грушевського. Кн. XXIV. С. 367-387.

¹⁶ Дубровський, В. В. Профессор В.Г.Ляскоронський. *Український історичний журнал*. 1965. № 34. С. 47-50.

¹⁷ Ситник, О. М. Василь Григорович Ляскоронськийю *Український історичний журнал*. 1990. № 2. С. 88-99.

¹⁸ Примаченко, Ярослав. (2020). Життєвий шлях Василя Ляскоронського. Том 1 № 1. Грінченко-Сетон міжнародний журнал молодих науковців. С. 96-102. <https://ysgsij.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/30/11>

¹⁹ Примаченко, Ярослав. (2020). Життя та діяльність Василя Григоровича Ляскоронського. Українська минушина: міфи та історична реальність: збірка матеріалів ІХ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. М. Київ, 22 квіт .2020 р. /КУБГ. Київ. С. 90-94. https://iff.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/kaf_iu/06.05.2020_Збірка_матеріалів_Українська_минушина_а_2020.pdf

²⁰ Ситник, О.М. Василь Григорович Ляскоронський. С.88.

Під час навчання на першому курсі, Василь вирішив перейти на медичний факультет. Однак цьому перешкодило повернення із-за кордону Володимира Боніфатійовича Антоновича, який, продовживши викладацьку діяльність в Університеті Св. Володимира, захопив багатьох студентів своїми змістовними лекціями²¹.

У спогадах Василь Ляскоронський так описував той період навчання: *«Друге півріччя Володимир Боніфатійович читав нам історію Литви, лекції записувало чимало студентів, потім зводили текст, літографували й видавали їх після перевірки та доповнення самого професора... Володіючи чималою спеціально підбраною бібліотекою, Антонович роздавав свої книжки всім бажуючим...»*²². Чимало часу В. Б. Антонович проводив із своїми учнями у Центральному архіві, а також в нумізматичному та археологічному музеях університету. Саме тоді В. Г. Ляскоронський зацікавився рядом допоміжних (спеціальних) історичних дисциплін серед яких були антропология, етнографія, нумізматика, археологія, палеографія, сфрагістика та інші. Він почав самостійно працювати в нумізматичному й археологічному музеях²³.

За час навчання в Університеті Св. Володимира Василь Ляскоронський завдяки своїм великим старанням і здібностям здобув стипендію, яку він одержував протягом кількох років за конкурсом. По закінченні історико-філологічного факультету історичного відділення в 1885 р. Василь Ляскоронський захистив кандидатську дисертацію на тему *«Політичні зібрання і політична організація кальвіністів у Франції в XVI ст.»*²⁴, його нагородили за неї срібною медаллю. Водночас він продовжував слухати курс лекцій на медичному факультеті Університету Св. Володимира, займався репетиторством, а також читав лекції у приватних гімназіях, утримуючи себе, матір і молодших сестер.

Після закінчення Університету Св. Володимира зі званням кандидата у 1885 р. Василь Ляскоронський не одразу дістав посаду, хоч він був учительським стипендіатом. Але він був відомий ще за часів свого студентства, як грамотний репетитор та домашній вчитель, тому продовжував займатися викладанням у кількох родинах, у приватних гімназіях, зокрема, в дівочій гімназії Ващенко-Захарченка, тоді найкращій у Києві. Він добре заробляв, допомагав матері, повністю взяв на себе оплату освіти молодших сестер. Одну з них – Катерину, після того, як вона закінчила гімназію, він відіслав на навчання у Париж, шість років матеріально утримував її там, надсилав їй половину свого заробітку і дав змогу добре вивчити медицину²⁵.

Василь Ляскоронський працював у 1889 – 1891 рр. домашнім учителем у родині священика при російському посольстві в Відні, де встигав слухати лекції відомих професорів Віденського університету, працювати в музеях, бібліотеках та архівах і почав студіювати закордонні матеріали по картографії стародавньої України. Василь Ляскоронський зацікавився ісландськими сагами, поставився до них як до одного з важливих першоджерел з історії походження Київської Русі. Для більш ретельного їх вивчення він навіть опанував ісландську мову, почав листуватися з Ісландським науковим історичним товариством у Рейк'явіку. Їхнє співробітництво тривало впродовж 35 років, а

²¹ Примаченко, Ярослав. Життєвий шлях Василя Ляскоронського. С. 96-102.

²² Ляскоронський, В. Г. Невидані спогади В.Г. Ляскоронського за Володимира Боніфатієвича Антоновича як професора. С. 72.

²³ Ситник, О. М. Василь Григорович Ляскоронський. С.88.

²⁴ Ляскоронский, В. Г. (1885). Политические собрания и политическая организация кальвинистов во Франции в XVI веке.

²⁵ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 369.

наприкінці 90-х років XIX ст. вченого обрали дійсним членом Ісландського наукового історичного товариства. Василь Григорович отримав запрошення й навіть збирався відвідати Ісландію, але тому зашкодила Перша світова війна. Проте, він побував у цілому ряді європейських країн – Австрії, Швейцарії, Франції, Нідерландах, Англії та Німеччині, працював у Луврі, Сен-Жермені, Британському та Берлінському музеях²⁶.

Василь Ляскоронський прилаштував свою другу свою сестру замість себе вчителькою в родині віденського священика та повернувся у Київ. У 1891 р. він отримав посаду вчителя історії та географії Третьої гімназії та у приватних школах, і записався в Університеті Св. Володимира своєкоштным кандидатом для підготовки до професури, що дало йому можливість працювати в бібліотеці та інших установах Університету та користуватись порадою професорів²⁷.

Василь Ляскоронський серйозно готувався до магістерського екзамену, працював із літературою. Під час літніх екскурсій він збирав відомості про знахідки старовини, монетні скарби, поодинокі монети на Полтавщині, Київщині, у Києві та друкував ці відомості в київських газетах, а також друкував свої археологічні розвідки в «Київській старині»²⁸.

У 1898 р. Василь Григорович склав магістерський іспит в Університеті Св. Володимира, а у 1899 р. захистив українською мовою дисертацію на тему «История Переяславской земли до половины XIII ст.»²⁹. Дисертація була написана настільки ґрунтовно, із залученням такої кількості археологічних та літописних матеріалів, на які часто посилався дослідник, що витримала два видання і не втратила наукового значення й на сьогоднішній день.

Дисертація викликала різку опозицію на історико-філологічному факультеті з боку правої професури, яка не могла відкрито виступити проти самого професора Володимира Антоновича, тому що мусила шанувати його непохитну, високо-авторитетну, тактовну особу, але готова була вчинити прикрість за «українську інтригу» його магістранту. Така опозиція пізніше повторилась у випадку із отриманням кафедри Михайлом Грушевським у Львівському університеті, та у випадку зусиль професора Володимира Антоновича в справі про допущення на XI Археологічному з'їзді української мови в доповідях і дебатах разом з іншими слов'янськими мовами та діалектами³⁰.

Під час захисту дисертації Василем Ляскоронським відбувся надзвичайно жорстокий диспут. На XI Археологічному з'їзді професор Антонович домагався, аби доповіді можна було читати українською мовою поряд з іншими слов'янськими мовами. Тому Василь Ляскоронський захищав свою дисертацію українською мовою. Небажання частини професури Університету Св. Володимира бачити в своїх рядах українофіла Ляскоронського на певний час закрило йому дорогу до Alma mater та змусило шукати роботу за межами України. Окрім офіційних опонентів дуже прискіпливі питання ставили дисертанту всі, хто відкрито виступав проти українства, майже не кожний член факультету. Після завершення захисту історико-філологічний факультет радився більш години, а професори Флоринський, Іконніков та ще дехто вимагали від професора

²⁶ Ситник, О. М. Василь Григорович Ляскоронський. С.89.

²⁷ Примаченко, Ярослав. Життя та діяльність Василя Григоровича Ляскоронського. С.90-94.

²⁸ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 369-370.

²⁹ Ляскоронский, В. Г. (1897). История Переяславльской земли с древнейших времен до половины XIII столетия: монография.

³⁰ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 369-370.

Антоновича запевнення, що магістрант ніколи не шукатиме кафедри в Університеті Св. Володимира. Підтримка професора Антоновича та його однодумців перемогли. Василь Ляскоронський здобув ступінь магістра, але здобути приват-доцентури в Університеті Св. Володимира він не міг, тому і далі перебував на колишній вчительській посаді та продовжував свої наукові дослідження³¹.

У 1899 р. Василь Ляскоронський брав активну участь у підготовці XI Археологічного з'їзду в Києві, де виголосив українською мовою доповідь «Находки римских монет в области Среднего Приднепровья». На основі знахідок римських монет I–III ст. дослідник висловив припущення про можливість існування Києва вже у цей час. Знайомство Василь Ляскоронського з відомим археологом Вікентієм Хвойкою сприяло його поглибленому зацікавленню археологією. Він неодноразово брав участь в археологічних експедиціях Вікентія Хвойки та Сергія Мазаракі, зокрема в розкопках фундаментів Десятинної церкви³².

Завдяки своїм постійним зв'язкам з московськими професорами Василь Ляскоронський став приват-доцентом на кафедрі давньоруської історії Московського університету, де упродовж чотирьох років читав лекції. У дослідницькій роботі він продовжив археологічні студії, брав участь у експедиціях та XII – XIV археологічних з'їздах, надрукував нові матеріали з археології «Городища, курганы и змиевы валы, находящиеся в бассейне р. Сулы»³³, досліджував історію Переяславської землі «К вопросу Переяславльских торках»³⁴, звертався до литовської доби української історії «Русские походы в удельно-вечевое время и поход князя Витовта на татар 1399 г.»³⁵.

Разом із Сергієм Мазаракі Василь Ляскоронський здійснював археологічні дослідження по долинах річок Сула, Псел та Ворскла на Полтавщині, Харківщині та Сумщині. В листопаді 1904 р. вчений подав звіт про ці дослідження. За літо він подолав приблизно 1000 км, зареєстрував та зазначив на мапі понад 600 могильників, близько 160 майданів, 20 городищ, дослідив лінії змійових валів та 7 палеолітичних стоянок. Результатом досліджень стала складена ним своєрідна археологічна мапа Східної України, якою довгий час з вдячністю користувались археологи³⁶.

У травні 1903 р. Василь Ляскоронський подав прохання, а у вересні 1903 р. дістав посаду приват-доцента в Московському університеті на кафедрі російської історії. Він читав там курс лекцій із стародавнього періоду. Паралельно Василь Ляскоронський продовжував викладати у Третій київській гімназії. Час від часу він приїздив до Москви, вичитував частину свого курсу і знову повертався до Києва. В 1907 р. Василь Григорович, нарешті, здобув приват-доцентуру на кафедрі російської історії в Університеті Св. Володимира. Із 31 жовтня 1907 р. він читав курс лекцій російської історії на історико-філологічному факультеті своєї Alma Mater³⁷.

Монографія Василя Ляскоронського «Киевский Вышгород в удельно-вечевое время» мала стати докторською дисертацією, але Університет Св. Володимира не допустив її до

³¹ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 371.

³² Ляскоронский, В. Г. (1913). Судьба одной археологической находки [клад эмалированных предметов, найденных в окрестностях Десятинной церкви].

³³ Ляскоронский, В. Г. (1901). Городища, курганы и змиевы валы, находящиеся в бассейне р. Сулы.

³⁴ Ляскоронский, В. Г. (1905). К вопросу о Переяславльских торках.

³⁵ Ляскоронский, В. Г. (1907). Русские походы в степи в удельно-вечевое время и поход князя Витовта на татар 1399 года.

³⁶ Ляскоронский, В. Г. (1904). О месте расположения летописного города Родни.

³⁷ Ситник О. М. Василь Григорович Ляскоронський. С.95.

захисту на ступінь доктора. У цій монографії, на основі даних літописів, хронік і документального матеріалу більш пізнього періоду, вчений дійшов висновку про те, що Вишгород був не окремим містом, а складовою частиною давнього Києва. Слідом за Михайлом Грушевським, вчений відзначив військово-політичне та релігійне значення Вишгорода, який тривалий час виконував функції форпосту Києва³⁸.

У 1913 р. Василь Ляскоронський надрукував працю на давньоруську тематику «Северные князья и половцы перед нашествием на Русь монголов»³⁹. Окрему розвідку історик присвятив Володимиру Великому «Главнейшие черты общественно-политической и церковно-религиозной деятельности князя Владимира Святого в отношении Русской земли»⁴⁰.

Василь Ляскоронський продовжував археологічні студії, брав участь в археологічних розкопках під час літніх вакацій, продовжував дослідження з історичної картографії. У 1916 р. він завершив працю «Римская монета в пределах Южной Руси, как исторический источник для древнейшего периода русской истории»⁴¹. У 1920 р. вчений оприлюднив лише першу частину праці в 33 томі «Известия Историко-филологического института князя Безбородко в Нежине», у 34 томі передбачалося видати всю працю повністю. Але 34 том часопису не був виданий. Незадовго до смерті, за сприяння німецького археолога Г. Еберта, Василь Ляскоронський намагався надрукувати цю книгу німецькою мовою в Берліні.

У 1909 р. Василь Ляскоронський дістав посаду екстраординарного професора Ніжинського історико-філологічного інституту на кафедрі російської історії. Розпочалася різнопланова викладацька діяльність історика в Ніжині. В ті ж роки вчений плідно займався історією стародавнього Києва та Київської Русі, видав низку праць з цієї тематики: «Владимир Мономах и его забота о благе русской земли»⁴² та інші.

Окрім праці в Ніжинському історико-філологічному інституті, Василь Ляскоронський викладав на Вищих жіночих курсах. А з 1916 р. Василь Ляскоронський паралельно здобув посаду ще й лектора французької мови. У 1916 р. відзначали 25-річчя його викладацької діяльності. Василя Григоровича залишили на посаді екстраординарного професора на кафедрі російської історії Ніжинського історико-філологічного інституту ще на п'ять років. Добросовісна наукова й педагогічна діяльність Василя Ляскоронського неодноразово відзначалася. Він був нагороджений чотирма орденами і однією пам'ятною срібною медаллю, за вислугу років мав чин статського радника (від 5 лютого 1904 р.)⁴³.

Влітку 1921 р. Василя Ляскоронського відправили у відрядження, як представника Ніжинського історико-філологічного інституту, до Києва щоб терміново розробити питання про науково-дослідні кафедри та запросити на них відповідних професорів до Ніжина. Віршивши цю справу вчений залишив службу і повернувся до Києва.

У 1922 р. Василь Ляскоронський дістав посаду в Київському археологічному інституті при науково-дослідній кафедрі мистецтвознавства і викладав курс загальної

³⁸ Ляскоронский, В. Г. (1913). Киевский Вышгород в удельно-вечевое время.

³⁹ Ляскоронский, В. Г. (1913). Северские князья и половцы перед нашествием на Русь монголов.

⁴⁰ Ляскоронский, В. Г. (1916). Главнейшие черты общественно-политической и церковно-религиозной деятельности князя Владимира Святого в отношении Русской земли.

⁴¹ Ляскоронский, В. Г. (1920). Римская монета в пределах Южной России как исторический источник для древнейшего периода русской истории.

⁴² Ляскоронский, В. Г. (1892). Владимир Мономах и его заботы о благе русской земли: ист. очерк.

⁴³ Ситник О. М. Василь Григорович Ляскоронський. С.95.

нумізматики. Невдовзі Київський археологічний інститут було скасовано за розпорядженням Наросвіти. Василь Ляскоронський викладав курс географії та нумізматики в Інституті зовнішніх зносин, але не довго, золишившись без посади, якийсь час історик перебував у досить тяжкому матеріальному становищі⁴⁴.

Оселившись остаточно в Києві, Василь Григорович одразу ж почав брати активну участь в роботі Всеукраїнської академії наук, в багатьох її комісіях, секціях та комітетах: в Археологічній секції, в Софійській та Етнографічній комісіях, в Історичній секції по відділах Старого Києва, Чернігова та Первісної культури, в Комісії Науково-термінологічного словника. У комісії Краєзнавства за короткий час її існування Василь Ляскоронський був найдіяльнішим членом Всеукраїнського Археологічного Комітету. У всіх цих численних комісіях науковець постійно брав жваву участь в обговоренні різних наукових питань, надаючи від себе дуже цінні та цікаві зауваження, відомості, доповнення, вказівки. Він виступав із власними добре обґрунтованими доповідями⁴⁵.

У серпні 1925 р. професор Ляскоронський очолив комісію Всеукраїнської академії наук з питань дослідження могильника Софіївського собору. Тоді було обстежено значну частину навколишньої території і знайдено велику кількість речей великокнязівської та литовської доби. Та це був лише початок. Василь Григорович мав намір провести значно глибше і систематичніше обстеження⁴⁶.

Наприкінці 1927 р. Василя Ляскоронського обрали до складу комісії Сходознавства. Він був найдіяльнішим членом Всеукраїнського археологічного комітету. Завідуючи нумізматичним відділом Лаврського заповідника, Василь Григорович тимчасово виконував і обов'язки його директора. Йому було доручено редагування Лаврського збірника. Проте цього було замало для його діяльної особи.

У неклорозі по Василю Ляскоронському Катерина Мельник-Антонович відзначала: *«Найбільше праці поклав Василь Григорович в Археологічному Комітеті, в якому став членом одразу по його заснуванні. Тут його було обрано на голову археологічного відділу Комітету. Не обмежуючись діяльною участю в засіданнях комітету, виробленню його статуту, обговоренню його справ, Василь Ляскоронський ніколи не відмовлявся жадного доручення, хоч-би якого важкого та неприємного. Тимчасом як інші зразу одбігли тієї роботи, В. Г. протягом цілої зими працював (розуміється безплатно, як і ми всі), в страшенному холоді, коло приймання та пакування величезних нумізматичних колекцій колишнього університету. Крім того, не раз виконував відповідні обов'язки в Комітеті: голови археологічного відділу, заступника голови комітету, коли ціла президія виїздила на літні відпустки та командировання. Упорядковуючи папери небіжчика, ми з великим здивуванням бачили величезний сувій коректурних аркушів звідомлення ВУАНу, виправлених його рукою. Отже, ті, що з обов'язку повинні в Товаристві Нестора літописця, в якому він оддавна був членом, В. Г. і тепер, після прилучення Товариства до ВУАН, знов брав діяльну участь; в його засіданнях зачитував він доповідь про скарб римських монет, що знайдено в Києві в 70-х роках, між ними про вельми цікаві срібні медальйони, як військові ознаки римських легіонів; В. Б. Антонович, як археолог, та ін»⁴⁷.*

Всеукраїнська академія наук, не вважаючи на активну і плідну безкоштовну працю Василя Григоровича, на його більш ніж 40-літній науковий стаж, не знайшла для нього

⁴⁴ Примаченко, Ярослав. Життя та діяльність Василя Григоровича Ляскоронського. С. 90-94.

⁴⁵ Мельник-Антонович, К. М., Василь Григорович Ляскоронський. С. 373.

⁴⁶ Дубровський, В. В. Професор В. Г. Ляскоронський. С. 47.

⁴⁷ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 373.

ніякої штатної чи платної посади. Василь Григорович дуже бідував у Києві, поки не здобув посаду завідуючого Нумізматичним відділом Лаврського музею Києво-Печерського заповідника, де поацував у холоді та різних незручностях. Вчений не раз виконував обов'язки директора заповідника, дістаючи за це різні неприємності, образи, тяжкий клопіт у судах, з інвалідами, з різними установами. Скрізь, де історик працював, він виявляв надзвичайну працьовитість, лагідну, м'яку, непохитну вдачу: ніколи не відмовлявся від праці, кожную працю оживляв, навадав їй інтересу, добачала К. М. Мельник-Антонович⁴⁸.

Восени 1927 р. Василь Григорович погодився провести розкопки і дослідити підмурівок Золотих воріт у Києві. Досліджувати таку важливу пам'ятку історико-культурного значення мала б ціла Комісія, окрім істориків та археологів, із архітектором, фотографом, креслярами. Саме так мало бути і саме так відбувається вивчення подібних пам'яток. Проте розкопки і дослідження підмурівку Золотих воріт у Києві Василь Григорович робив власноруч лише із одним доглядачем-помічником. Він працював один в дощ, холод, з раннього ранку до кінця роботи, пильно доглядав все, вимірявав, креслив, занотовував кожний штрих, воював із безпритульниками, які нападали та псували дорогоцінні здобутки роботи та каменем пробивали йому голову⁴⁹.

К. М. Мельник-Антонович зауважувала, що *«Василь Григорович відкрив надзвичайно цікаве дерев'яне підбудування ще з давнішого валу й давнішої брами; ледве встиг усе те заміряти й зафотографувати і вже, з болем сердечним, побачив, як через брак допомоги та охорони, той надзвичайно важливий та єдиний матеріал до історії найдавнішого кріпосного будівництва княжої доби на Україні за одну ніч спалили безпритульники. Ці розкопки мали б величезне наукове значення, як-би було їх доведено до доброго кінця, як-би ті установи, що мусили тим піклуватись, були свідомо поставились до цієї справи, і ми живо пам'ятаємо, як тяжко, як боляче дався Василеві Григоровичеві той погром»*. Вчений сам відзначав: *«Краще було зовсім не братись до тих розкопів, і не псувати пам'ятника, бо поки що в землі, доти й ціле, аніж братись до діла з такими негодящими засобами, з такою байдужістю»*. За спогадами К. М. Мельник-Антонович: *«Хоч як перевантажений службовою працею, Василь Григорович кожний свій вихідний день провадив у мене в академічній бібліотеці, старанно вибираючи по книжках поодинокі відомості про знахідки грецьких та візантійських монет, про які вже складав нову розвідку, закінчивши монографію про римську монету на території України. Тут ділився зо мною своїми цінними зауваженнями з приводу того чи іншого наукового питання, та споминами з нашого минулого. І тепер ніхто вже не бере тих книжок, що він переглядав десятками, ніхто не висловлює таких цікавих зауважень, ніхто не згадує нашого незабутнього вчителя...»⁵⁰*.

Уривок з некрологу К. М. Мельник-Антонович *«Василь Григорович Ляскоронський»* чіпляє за душу і чудово показує те, як ставилися до нього колеги і якою людиною він був насправді: чесною, відвертою, повністю відданою науці і своїй справі, людиною котра завжди допоможе у скрутній ситуації, людиною, яка не байдужа до минулого і майбутнього своєї держави, людиною, яка може бути прикладом для кожного з нас. Таким його виховали батьки та зробила доля.

⁴⁸ Мельник-Антонович, К. М. Василь Григорович Ляскоронський. С. 374.

⁴⁹ Там само. С.374.

⁵⁰ Там само. С.375.

Висновки. Ми розглянули наукову, педагогічну та громадську діяльність Василя Ляскоронського (1856–1928), одного з найяскравіших представників наукової школи істориків-українознавців професора Володимира Антоновича в Університеті Св. Володимира в Києві. Ми висвітлили педагогічну діяльність Василя Ляскоронського в навчальних закладах Києва, Ніжина, Москви. Ми довели, що наукова діяльність Василя Ляскоронського була насиченою, продуктивною, та різноаспектною протягом всього його життя. Ми розглянули діяльну працю Василя Ляскоронського у багатьох комісіях, секціях та комітетах Всеукраїнської академії наук. Ми встановили, що плідна наукова, педагогічна та громадська діяльність Василя Григоровича Ляскоронського була високопрофесійною протягом усього його життя.

References

- Lyaskoronskiy, V. G. (1885). Politicheskiye sobraniya i politicheskaya organizatsiya kal'vinistov vo Frantsii v XVI veke [*Political meetings and political organization of Calvinists in France in the 16th century*]. Kyiv. 90 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V. G. (1892). Vladimir Monomakh i ego zaboty o blage russkoj zemli: ist. ocherk. [*Vladimir Monomakh and his concern for the good of the Russian land: historical essays*]. Kyiv.: printing house K.N. Milevsky, 61 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V. G. (1897). Istoriya Pereyasavl'skoy zemli s drevneyshikh vremen do poloviny XIII stoletiya: monografiya [*History of the Pereyasavl land from ancient times to the middle of the XIII century: monograph*]. Kyiv: Printing house of I. I. Chokolov, VII, 486 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V. G. (1901). Gorodishcha, kurgany i zmienvy valy, nahodyashchiesya v bassejne r. Suly [*Settlements, burial mounds, and serpent shafts located in the basin of the river. Sula*]. Moskow, 54 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V.G. (1904). O meste raspolozheniya letopisnogo goroda Rodni [*On the location of the annalistic city of Rodney*]. St. Petersburg: Sinatsk. type., 1904. 44 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V. G. (1905). K voprosu o Pereyasavl'skikh torkakh [*On the issue of Pereyasavl' torques*]. SPb.: Sinatsk. printing, 27 [in Russian].
- Lyaskoronskiy V. G. (1907). Russkiye pokhody v stepi v udel'no-vechevoye vremya i pokhod knyazya Vitovta na tatar 1399 goda [*Russian campaigns in the steppe in specific-veche time and the campaign of Prince Vitovt against the Tatars in 1399*]. St. Petersburg: Sinatsk. type., 1907. 122 [in Russian].
- Lyaskoronskiy V. G. (1913). Kiyevskiy Vyshgorod v udel'no-vechevoye vremya [*Kyiv Vyshgorod in specific-veche time*]. St. Petersburg: Sinatsk. type. 363 [in Russian].
- Lyaskoronskiy V. G. (1913). Severskiye knyaz'ya i polovtsy pered nashestviyem na Rus' mongolov [*Seversky princes and Polovtsians before the invasion of Russia by the Mongols*]. Sbornik statey, posvyashchennykh D. A. Korsakovu [*Collection of articles dedicated to D.A. Korsakov*]. Kazan': litho-type. I. N. Kharitonova, 16 [in Russian].
- Lyaskoronskiy V. G. (1913). Sud'ba odnoy arkeologicheskoy nakhodki [klad emalirovannykh predmetov, naydenykh v okrestnostyakh Desyatinnoy tserkvi] [*The fate of one archaeological find [hoard of enameled objects found in the vicinity of the Church of the*

Tithes]].

- Lyaskoronskiy V. G. (1916). *Glavneyshiye cherty obshchestvenno-politicheskoy i tserkovno-religioznoy deyatelnosti knyazya Vladimira Svyatogo v otnoshenii Russkoy zemli [The main features of the socio-political and church-religious activities of Prince Vladimir the Holy in relation to the Russian land]*. Nezhin: tipo-lit. "Pechatnik", 1916. 23 [in Russian].
- Lyaskoronskiy, V. G. (1920). *Rimskaya moneta v predelakh Yuzhnoj Rossii kak istoricheskij istochnik dlya drevnejshogo perioda russkoj istorii [Roman Coin within Southern Russia as a Historical Source for the Most Ancient Period of Russian History]*. *Izvestiya Istoriko-filologicheskogo instituta knyazya Bezbodko v Nezhine [News of the Historical and Philological Institute of Prince Bezbodko in Nizhyn]*. Nezhin, 1920. XXXIII. 1-16 [in Russian].
- Lyaskorons'kyy V. H. (1928). *Nevydani spohady V.H. Lyaskorons'koho za Volodymyra Bonifatijevycha Antonovycha yak profesora [Unpublished memoirs of VG Lyaskoronsky under Vladimir Bonifatievich Antonovich as a professor]*. Ukrayina [Ukraine]. 6. Kyiv. 70-82 [in Ukrainian].
- Melnyk-Antonovych K. (1929). *Vasyl' Hryhorovych Lyaskorons'kyy (Nekroloh) [Vasyl' Hryhorovych Lyaskoronsky (Obituary)]*. II *Zapysky Istorychno-filolohichnoho viddilu VUAN. Pratsi istorychnoyi sektsiyi /za red. akad. M. Hrushevs'koho ta prof. O. Hrushevs'koho [II Notes of the Historical and Philological Department of the Ukrainian Academy of Sciences. Proceedings of the historical section / ed. acad. M. Hrushevsky and prof. O. Hrushevsky]*. XXIV. 367-387 [in Ukrainian].
- Dubrovs'kyy, V. V. (1965). *Professor V. H. Lyaskorons'kyy [Professor V.G. Lyaskorons'ky]*. *Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*. 3/4. 47-50 [in Ukrainian].
- Sytnyk, O. M. (1990). *Vasyl' Hryhorovych Lyaskorons'ky. [Vasyl' Hryhorovych Lyaskorons'ky]*. *Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*. 2. 88-99 [in Ukrainian].
- Prymachenko Yaroslav. (2020). *Zhyttyevyy shlyakh Vasylya Lyaskorons'koho [Life of Vasyl' Lyaskoronsky]*. *Hrinchenko – Seton mizhnarodnyy zhurnal molodykh naukovtsiv [Grinchenko – Seton International Journal of Young Scientists]*. Vol. 1. no 1. 96-102. <https://ysgsij.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/30/11>. [in Ukrainian].
- Prymachenko Yaroslav. (2020). *Zhyttya ta diyal'nist' Vasylya Hryhorovycha Lyaskorons'koho [Life and work of Vasyl Hryhorovych Lyaskoronsky]*. *Ukrayins'ka mynushyna: mify ta istorychna real'nist': zbirka materialiv IX Vseukrayins'koyi students'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [Collection of Materials of the IX All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference]*. Kyiv, April 22, 2020 / KUBG. Kyiv. 90-94. https://iff.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/kaf_iu/06.05.2020_Збірка_матеріалів_в_Українська_минушина_2020.pdf. [in Ukrainian].